

НОВА КНИГА ЗА ПОЛКОВНИК СТЕФАН ИЛИЕВ: КОЖУХАРОВА, 2016

Б. В. ТОШЕВ

Е. Кожухарова. *Полковник Стефан Илиев: един живот за България*. Военно издателство, София, 2016, 85 с. ISBN 978-954-509-568-9

Abstract. Colonel Stefan Iliev was a commander of the 15th Infantry Lom regiment. He was killed in a battle during WWI at Chervenata stena, near Bitolya, Macedonia. His biography and his military activities in the wars 1912 – 1913 and 1915 – 1918 were described in a book by Emilia Kozhuharova.

Keywords: WWI, colonel Iliev, 15 infantry Lom regiment, book

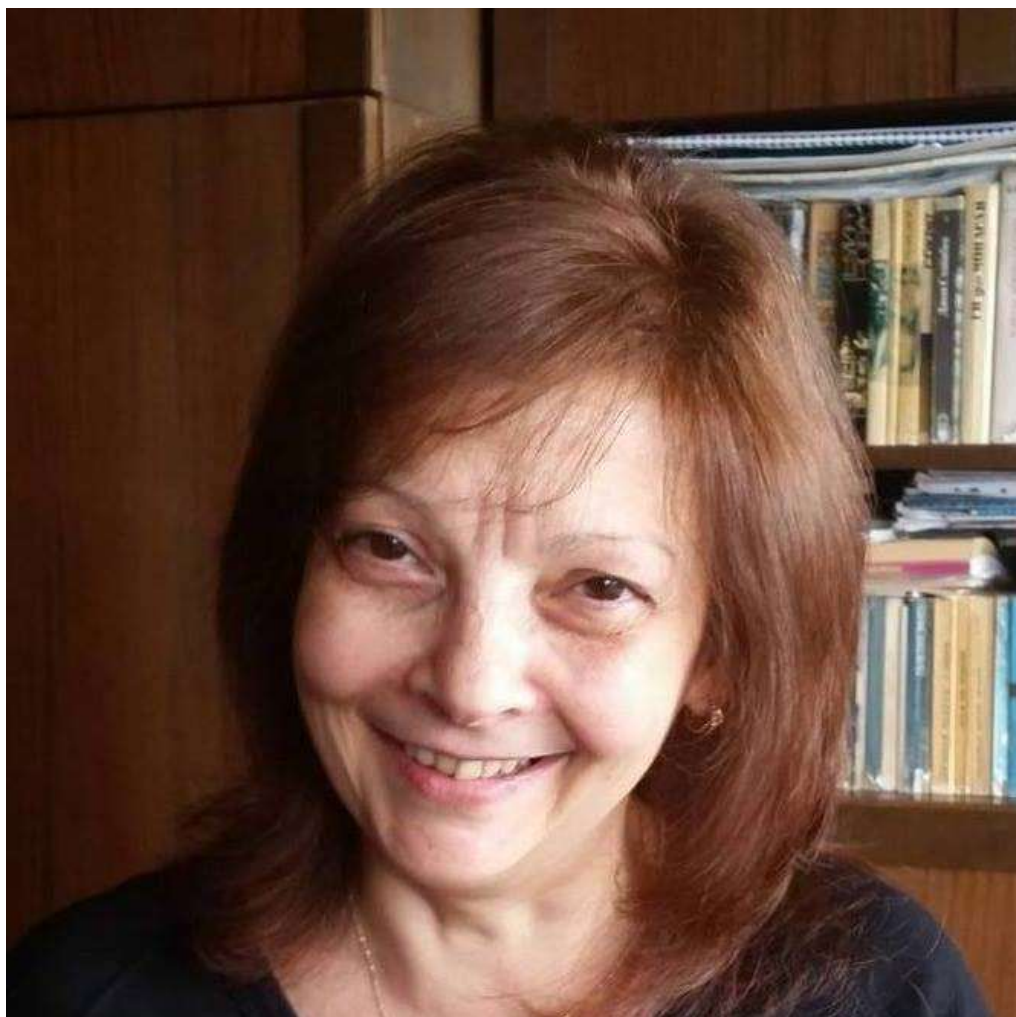
Обичаният от всички подполковник Стефан Илиев, командир на 15-и пехотен Ломски полк в Белоградчик, а преди това командир на дружина в същия полк, бе убит в бой при Червената стена, Македония, на 26 март 1917 г. След войната признателните Ломци са решили да използват неговото славено име за патрон на тяхното Благотворително запасно подофицерско дружество. Това дружество още през 1929 г. издава в Белоградчик книгата „Биографични бележки за полковник Стефан Илиев, командир на 15-и пех. Ломски полк (убит на 26 март 1917 год. при

Червената стена). Тази книга, добре оформена и подвързана с твърди корици, е претърпяла общо четири издания (1929, 1930, 1933 и 1935 г.).

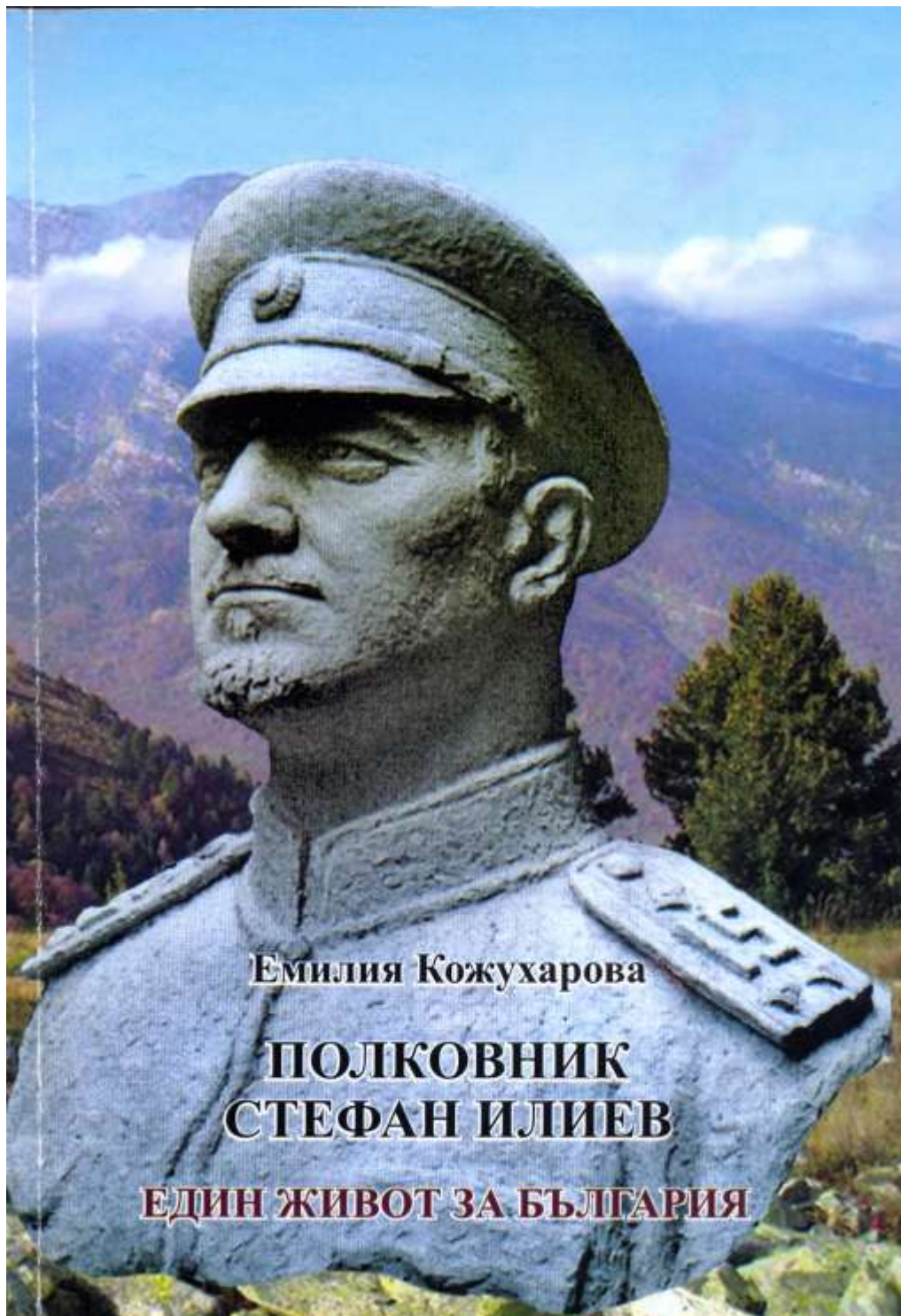


Трябвало е да минат 87 години, за да се подготви и издаде нова книга за полковник Ствфан Илиев. Книгата е назована „Полковник Стефан Илиев“ един живот за България“ и е издадена от Военното издателство в София.

Автор на книгата е Емилия Кожухарова, от Белоградчик, сега учител по математика в едно училище във Варна.



Емилия Кожухарова



Емилия Кожухарова

**ПОЛКОВНИК
СТЕФАН ИЛИЕВ**

ЕДИН ЖИВОТ ЗА БЪЛГАРИЯ

„Тих февруарски следобед на 2011 г. Слънцето грее меко зад прозореца, тишината на напрегнатия работен ден ме отпуска. Обядваме с майка ми и я моля да разказва. Тя е на достолепна възраст, от род с богата история и спомените ѝ от далечните години са ѝ особено ярки. Този път разказът ѝ е за нейния дядо Младен и по-точно за брат му Стефан.

- Той ти се пада дядо, така ли? – уточнявам. – Значи на мен ми е пращядо.

Майка разказва, че Стефан е бил офицер, участвал е във войните след Освобождението. Загинал е в бой на Червената стена в Македония. Предвождал е войниците с думите: „Напред! С нас е Бог, с вас съм и аз, вашият командир!“ ...“(с. 5-6).



Лиляна Балканска, майката на Кожухарова, при откриването на новия военен паметник в града, 2013 г.

Именно семейните разкази са причина Емилия Кожухарова да насочи интересите си към военната история на Белоградчик, после любопитството поражда нейната историческа чувствителност, бързо развила се до историческа компетентност. В годините след 2011, Емилия Кожухарова, проучи редица архивни документи, откри нови факти от военната история на 15-и пехотен Ломски полк, написа редица статии по тези теми, някои от които са публикувани във „Венец“. Така Емилия Кожухарова следва да се счита за равноправен член на българската военно-историческа общност; тя взе участие с успех в Национална конференция за действията на България в Балканските войни. Също така Емилия Кожухарова бе в състава на официална делегация на Министерството на отбраната, която с панахида отдаде почит на полк. Илиев на мястото му на вечен покой в гр. Прилеп (за жалост неговият паметник още в първите следвоенни години е бил разрушен от сърбите).

По-долу е показан паметникът на полковник Стефан Илиев в двора на черквата „Св. Благовещение Богородично“ в Прилеп – пред паметника е полковник Васил Шишков, назначен за командир на 15-и пехотен Ломски полк след кончината на полковник Илиев на Пелистър. Под тази снимка има и друга снимка, която показва разрушеният от сърбите паметник.

По ирония на съдбата има още един паметник на полковник Стефан Илиев, разрушен от злонамерени лица, вече в България, в годините след 1945 г. Това е бюст на полковник Стефан Илиев, който се е намирал в балната зала на Офицерското събрание в Белоградчик.

Сега се полагат усилия този бюст под някаква форма да бъде възстановен. Тъй като в Белоградчик няма нито един знак на памет и почит към 15-и пехотен Ломски полк с неговите командири, офицери, подофицери и войници, вече има проект за построяване на паметник на полковник Стефан Илиев. Трудно е, обаче, тази инициатива, в която енергично участва и Емилия Кожухарова, да може да завърши с успех.



Паметникът на полк. Стефан Илиев в гр. Прилеп



Разрушеният паметник в Прилеп

Книгата на Емилия Кожухарова има следното съдържание: Видин през XIX век (Стефан Илиев е роден в гр. Видин); Ранни години; Военното училище; Офицерска служба до Балканската война; Боен път; 15-и пехотен Ломски полк; Балканските войни; Първа световна война; Буково; Чеган; Защитата на Битолската равнина – Арменохор и Лажец; Червената стена; Гробът на полковник Илиев; Отзвук от подвига на полковник Илиев; В памет на полковник Стефан Илиев; Знамето на полка.

Достойнство на книгата е, че посочените по-горе теми са защитени документално, за което са проучени голям брой архивни документи и са добавени към известните от други източници снимки и нови, непознати до сега снимки. Броят на илюстрациите в тази неголяма по обем книга е 45 и това са снимки, кроки, факсимилета на документи, карти. Разбира се някои от тези снимки са познати от книгата на Илия Мусаков (1939).

Трябва да се отбележат с добро и приложенията към книгата, две от които тук ще бъдат представени дословно.

Дати на производство във военен чин: подпоручик (18 май 1888 г.); поручик (2 август 1902 г.); капитан (1 януари 1899 г.); майор (1 януари 1910 г.); подполковник (14 февруари 1914 г.); полковник (1 април 1917 г., посмъртно).

Военни отличия: Орден „За заслуга“ (1899 г.); Княжески орден „Св. Александър“ (1899 г.); Медал „Десет години отлична служба“ (1899 г.); Орден „За военна заслуга“ – пета степен (1909 г.); Медал „Двадесет години служба“ (1909 г.); Медал „За независимостта на България“ (1910 г.); Орден „За военна заслуга с военна лента“ – шеста степен (1913 г.); Военен орден за храброст – четвърта степен; Военен орден за храброст – четвърта степен, първи клас; Военен орден за храброст – трета степен, втори клас; Германски орден „Железен кръст“, втора степен, втори клас; Турски орден „Железен полумесец“.

Достойнство на книгата е и подробната библиография.

В приложенията към книгата са показани и две стихотворения на Милан Митов: „Ломци на Чеган“ и „Ломци на Червената стена“ – те са нотирани от Митов с надеждата да се изпълняват като химн на 15-и пехотен Ломски полк. Книгата на Митов е много рядка – тя е озаглавена „Шест походни песни на три гласа“ (издание на автора). Може би представлява интерес, ако покаже как е нотирана песента „Ломци на Червената стена“ (за подробности вж. Тошев (2016)).

5. Ломци на Червената стѣна.

MAESTRO

Го - ди - на вѣчь какъ
 Го - ди - на Лом - ци
 Чер - ве - на
 от - бра - ня - вать
 та стѣ - на съ честь,
 Чер - пе - на - - - та отъ - на съ честь,
 Го - ди - на вѣчь какъ сво - я
 роль спа - ся - - - - вать отъ под - ли
 врагъ про - лить съ бсь.

ЛИТЕРАТУРА

Мусаков, И. (1939). *Полувековният път на 15-и пехотен Ломски полк.*

София: Военно-издателски фонд.

Тошев, Б.В. (2016). Песни, посветени на 15-и пехотен Ломски полк: Милан

Митов, 1935 г. *Белоградчишки ежедневен илюстриран лист*, №

3643 от 14 ноември 1916 г.

✉ Professor B.V. Toshev

University of Sofia

1 James Bourchier Blvd.

1164 Sofia, Bulgaria

E-Mail: toshev@chem.uni-sofia.bg

© 2017 Venets: Author

